

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum motus sit causa delectationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Circa causam delectationis ex parte obiecti. scilicet bonum conueniens, dubium occurrit an sit conueniens formaliter, an denominatiue. Id est, an obiectum causans delectationem sit res denominata a relatione conuenientiae, an sit ipsa conuenientia. Quod enim res sit absoluta, quae denominatur conueniens, probatur ex communi conditione actiuorum. ratio enim agendi in quolibet actiuo res absoluta est, ratio autem actiui, aut approximationis conditio est, sine qua non. Cõstat autem quod bonum conueniens actiuum est delectationis. Quod autem sit ipsa conuenientia, probatur ex eo, quod nisi apprehendatur aliquid ut conueniens, non causatur delectatio.

In hac dubitatione inuenio scõrum in 3. sent. distinct. 5. tenuisse, quod conueniens & disconueniens secundum sola absoluta dicunt rationes causandi delectationem & tristitiam: secundum relationes uero dicere causas, sine quibus non, ut relationes actiui & approximationis, nec aliud inuenio eius fundamentum. Mihi uero uidetur, quod delectatio conuenientie uel disconuenientie in actu exercito, concurrat ad causandam delectationem, uel tristitiam, ut ratio agendi, & mouer ex eo, quod delectatio & tristitia de eodem differunt specie, utpote contrarie ergo delectabile & tristabile earum obiecta, & propria per se positio actiua differit specie secundum rationes agendi illas, sed non secundum rationes absolutas. ergo secundum rationes respectiue conuenientie & disconuenientie. Prima sequela patet notatis terminis appõsitis in consequentia excludendas excellentes aut per accidens, aut negatiue: ut naua presens, uel absens causat contraria, & differentiam actiuorum secundum impertinentia, aut subtrata, & alia huiusmodi. Oportet. n. contrarias actiones a contrarijs rationibus agendi proficisci in naturaliter agentibus proprijs, qualia sunt delectabile uel tristabile. Detractio uero consequentis patet ad sensum: experimur enim quod idem absolutum, puta calor, modo causat delectationem, modo tristitiam, apprehensus, uel sensatus ut conueniens uel disconueniens. Existente igitur forma absoluta eadem, & factio transitu de delectabili in tristabile propter variationem de conuenientia in disconuenientiam, & per se causatis contrarijs actionibus ac passionibus, scilicet delectatione & tristitia, manifestum sit, quod conuenientia & disconuenientia, ut rationes agendi concurrunt. Et confirmatur hoc, quia illud quod concurrat ad causandam delectationem uel tristitiam ut apprehensum, non se habet ut conditio approximationis, sed ut ratio agendi: quoniam apprensus est, quod mouer appetitum, ut ratio agendi: sed conuenientia uel disconuenientia concurrat ad hæc, ut apprehensio: quoniam quantumcumque aliquis frigus calefieret conuenienter, nisi perciperet illud ut conueniens in actu exercito, ut exerceret conuenientiam, non delectaretur. & hoc manifestius apparet in delectatione uel tristitia imaginationem, uel rationem

ARTICVLVS II.

Utrum motus sit causa delectationis.

AD SECYNDVM sic procedit. Vñ, quod motus non sit causa delectationis. Quia, sicut supra dictum est, bonum præfentialiter adeptum est causa delectationis. unde Philo. in 7. Eth. dicit, tpe delectatio non cõparatur gnationi, sed operationi rei iam existentis. Id aut quod mouet ad aliud, nõdũ hẽt illud, sed quodam mō est in uia gnationis: respectu illius, s̄m quod omni motui adiungitur generatio & corruptio, ut dicitur in 8. Physic. ærgo motus non est causa delectationis.

¶ 2 Præt. Motus præcipue laborẽ & lassitudinem inducit in operibus: sed operationes ex hoc, quod sũt laboriosæ & lassantes, non sũt delectabiles, sed magis afflictiuæ. ergo motus non est causa delectationis.

¶ 3 Præt. Motus importat inuouationem quandam, quæ opponit consuetudini: sed ea quæ sũt cõsuetæ, sũt nobis delectabilia, ut

consequens. Quis enim nunquam fugeret lupum, nisi apprehenderet ipsum ut disconuenientem, eliciendo ex ipso intentionem inimici. Et continue experimur propter varias relationes importantes conuenientiam uel disconuenientiam apprehensas de aliquo, uarie immutari a delectatione in tristitiam, & eõuerso terminantes certas passionibus. & quod forte fallit putantes oppositum, est, quia non aduertunt, quod relationes sũt in genere formarum actiuarũ ut apprehensa, quæ uis non sũt in genere actiuarum formarum ut existentes. Et qui negat hoc, neget quoque æstimatiua, cuius obiectum sũt intentiones insensata: elicit ex sensatis, ut utile, amicum, inimicum &c. ex quibus cantantur passionibus in animalibus. Potest quoque esse causa deceptionis nõdũ distinguere inter apprehendere relationem alicuius in actu signato, uel exercito. Verbi gratia, Quis nouit agnum ut terminum lactationis, non quod oportet eam apprehendere ipsam relationem termini, quod esset apprehendere in actu signato, sed quia apprehendit agnum ut exercentem relationem termini lactationis, & simile est in alijs. Ex talibus enim apprehensionibus relationum cantantur passionibus, quod forte Scorus non negaret. & sic discussa sũt duæ delectationis causæ, scilicet cõstitutio, & bonũ conuenienter: reliqua autem, scilicet apprehensio, superius dilucidata est. ad hæc. n. tria reducuntur omnia causantia delectationem, quæ per totam hanc trigessimam secundam disputantur, & in 1. Rhetor. tanguntur. operatio enim delectat, & ut constitutio, & ut bonum conueniens: motus ut afferens bonum conueniens, uel auferens disconueniens: memoria & spes ut supelentes constitutionem: tristitia per accidens ratione oblationis uel memorie. alienæ actiones, ut in proprio nos bono faciunt constituti passione, uel æstimata possessione, uel identitate: benefacere quoque & simile, & admirari ad eadem spectare. exercitatis non est difficile deducere. Vnum tamen in his a uerte, quod quia in his quæ ad appetitum spectant, nihil differt esse, aut apparere: propterea delectatio causatur ex æstimato habere, ex æstimato possidere, ex representato abundare, & similibus: & non solum ex habere, possidere, abundare, & similibus. in huiusmodi enim ipsa imaginatio horum delectans sic constituit in conuenienter bonum, ut suppleat uicem ipsius habere, & non solum ut apprehensio: talis autem est dispositio eorum, qui delectantur principatu, honore, & similibus.

Philosophus dicit in 1. Rhet. * ergo motus non est causa delectationis. SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 8. Confess. * Quid est hoc, domine Deus meus, cum tu in æternum tibi ipsi sis gaudium, & quadam de te circa te semper gaudeat, quod hæc rerum pars alterno defectu & profectu, offensionibus & conciliationibus gaudet? Ex quo accipitur, quod homines gaudent, & delectantur in quibusdam alienationibus: & sic motus uidet esse causa delectationis.

RESPON. Dicendum, quod delectationem tria requiruntur. scilicet bonum delectans, coniunctio delectabilis, & tertium quod est cognitio huius coniunctionis: & s̄m hæc tria motus efficitur delectabilis, ut Philosophus dicit in 7. Eth. & in 1. Rhet. * Nã ex parte nostra qui delectamur, transmutatio efficitur nobis delectabilis propter hoc, quod natura nostra transmutabilis est, & ppter hoc, quod est nobis conueniens nunc, non erit conueniens postea: sicut calefieri ad ignem est conueniens homini in hieme, non autem in æstate. Ex parte uero boni delectatis, quod nobis cõiungitur, sit et transmutatio delectabilis: quia actio continuata alicuius agentis auget effectum, sicut quãto aliquis diutius appropinquat igni, magis calefit, & desiccatur. Naturalis autem habitudo in quadã mẽsura cõsistit: & id quod continuata presentia delectabilis superexcedit mensurã naturalis habitudinis, efficitur remotio eius delectabilis. Ex parte uero ipsius cognitionis, quia

memoria & spes ut supelentes constitutionem: tristitia per accidens ratione oblationis uel memorie. alienæ actiones, ut in proprio nos bono faciunt constituti passione, uel æstimata possessione, uel identitate: benefacere quoque & simile, & admirari ad eadem spectare. exercitatis non est difficile deducere. Vnum tamen in his a uerte, quod quia in his quæ ad appetitum spectant, nihil differt esse, aut apparere: propterea delectatio causatur ex æstimato habere, ex æstimato possidere, ex representato abundare, & similibus: & non solum ex habere, possidere, abundare, & similibus. in huiusmodi enim ipsa imaginatio horum delectans sic constituit in conuenienter bonum, ut suppleat uicem ipsius habere, & non solum ut apprehensio: talis autem est dispositio eorum, qui delectantur principatu, honore, & similibus.

et. n. p. p. cul a princ. tom. 6. cap. 3. post mediu. t. i.

lib. 7. eth. c. 7. Et. Rhet. c. 1. to. 5. & 6.

homo desiderat cognoscere aliquod totū & pfectū. Cū ergo aliqua non poterunt apprehēdi totā simul, delectat in his transmutatio, ut unum transeat, & alterum succedat, & sic totū sentiatur, unde Aug. dicit in 4. Confess. * Nō nis vtiq; stare syllabā, sed transmutare, ut aliq; veniant, & totū audias: ita semper oīa, ex quibus unum aliquid constat, & nō sunt oīa simul, plus delectat oīa, q̄ singula, si possint sentiri oīa. Si ergo sit aliqua res, cuius natura sit intransmutabilis, & non possit in ea fieri excessus naturalis habitudinis per cōtinuationē delectabilis, & quā possit totum suū delectabile simul intueri, nō erit ei transmutatio delectabilis: & q̄ tū aliqua delectatiōes plus ad hoc accedūt, tātō plus continuari possunt.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ id quod mouet, etsi nondum habeat pfecte id, ad quod mouetur, incipit tamen iam aliquid habere eius, ad quod mouetur: & secundum hoc ipse motus habet aliqd delectationis, deficit tamē a delectationis perfectione: nam perfectiores delectatiōes sunt in rebus immobilibus. Motus etiam efficitur delectabilis in quā tū per ipsum sit aliquid conueniens, quod prius cōueniens non erat, uel definit esse, ut supra dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod motus labore & lassitudinem inducit, secundum quod transcendit habitudinem naturalem: sic autem motus non est delectabilis, sed secundum quod remouentur contraria habitudinis naturalis.

AD TERTIVM dicendum, quod id quod est consuetum, efficitur delectabile, in quantum efficitur naturale, nam consuetudo est quāsi altera natura. Motus autem est delectabilis, non quidem quod receditur a consuetudine, sed magis secundum quod per ipsum impeditur corruptio naturalis habitudinis, quā possit provenire ex assiduitate alicuius operationis. Et sic ex eadem causā connaturalitatis efficitur consuetudo delectabilis, & motus.

ARTICVLVS III.

Utrum spes & memoria sint causa delectationis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ memoria & spes non sint causae delectationis. Delectatio. n. est de bono presenti, ut Damas. dicit: * sed memoria & spes sunt de absentibus, est enim memoria praeitorum, spes uero futurorum, ergo memoria & spes non sunt causa delectationis.

¶ 2. Praet. Idē nō est causa cōtrariōrū, sed spes est cā afflictionis, dicitur. n. Prouerb. 14. * Spes q̄ differtur, affligit animam. ergo spes non est causa delectatiōis.

¶ 3. Praet. Sicut spes cōuenit cum delectatione in eo, quod est de bono: ita ēt & concupiscentia & amor. non ergo magis debet assignari spes causa delectationis, quā concupiscentia, uel amor.

SED CONTRA est, quod dicitur Ro. 12. Spe gaudētes. & in psal. 76. Memor fui Dei, & delectatus sum.

RESPON. Dicendum, q̄ delectatio causatur ex p̄sentia boni conuenientis, secundum quod sentit, uel qualitercunq; percipitur. Est aut aliquid p̄sens, no bis dupliciter, Vno modo, secundum cognitionē, prout. s. cognitum est in cognoscēte secundum suā similitudinē. Alio modo, secundum rem, prout. s. unū alteri realiter coniungitur uel actu, del potētia secū dum quēcunq; coniunctionis modum. Et quia maior est coniunctio s̄m rem, quā secundum similitudinē, quā est coniunctio cognitionis, itē maior est coniunctio rei in actu q̄ in potentia: iō maxima est delectatio, quē fit per sensum, qui requirit p̄sentia

rei insensibilis. Secundum autem gradum tenet delectatio spei, in qua non solum est delectabilis cōiunctio secundum apprehensionem, sed etiam secundū facultatem, uel possibilitatem adipiscendi bonum, qd delectat. Tertiū aut gradū tenet delectatio memoriae, quā hēt solam cōiunctionē apprehensionis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod spes & memoria sunt quidem eorum, quē sūt simpliciter absēntia, quā tamen secundum quid sunt p̄sentia, s. uel secundum apprehensionem solam, uel secundū apprehensionē & facultatem, ad minus aestimata.

AD SECUNDVM Dicendum, quod nihil prohibet idem secundum diuersa, esse causam contrariōrum. Sic igitur spes, in quantum habet p̄sentem aestimationem boni futuri, delectationem causat: in quantum autem caret p̄sentia eius, causat afflictionem.

AD TERTIVM Dicendum, quod amor & concupiscentia delectationem causant: Omne enim amatum fit delectabile amanti, eo q̄ amor est quādam unio, uel connaturalitas amantis ad amatum. Similiter etiam omne concupitum est delectabile concupiscenti, cum concupiscentia sit p̄cipue appetitus delectationis: sed tamen spes, in quantum importat quandam certitudinem realis p̄sentiae boni delectantis, quam non importat nec amor, nec concupiscentia, magis ponitur causa delectationis, quā illa, & similiter magis quā memoria, quā est de eo quod iam transit.

ARTICVLVS IIII.

Utrum tristitia sit causa delectationis.

AD QUARTVM sic proceditur. Vt q̄ tristitia nō sit causa delectationis. Contrarium. n. non est causa contrarij: sed tristitia contrariatur delectationi, ergo non est causa delectationis.

¶ 2. Praet. Contrariōrū contrarij sunt effectus: sed delectabilia memorata sunt cā delectationis: ergo tristitia memorata sūt causa doloris, & nō delectatiōis.

¶ 3. Praet. Sicut se habet tristitia ad delectationē, ita odium ad amorem: sed odium non est cā amoris, sed magis e conuerso, ut supra dictum est. * ergo tristitia non est causa delectationis.

SED CONTRA est, q̄ in psal. 41. dicitur, Fuerunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte. Per panem aut refectio delectationis intelligitur, ergo lacrymae, quā ex tristitia oriuntur, p̄nt esse delectationis cā.

RESPON. Dicendum, quod tristitia pōt dupliciter considerari. Vno modo, secundum quod est in actu. Alio modo, secundum quod est in memoria, & utroque modo tristitia potest esse delectationis causa. Tristitia quidem in actu existens est causa delectationis in quantum facit memoriam rei dilectae, de cuius absentia aliquis tristatur, & tamen de sola eius apprehensione delectatur. Memoria autem tristitiae fit cā delectationis, propter subsequentem euasione, nam carere malo accipitur in rōne boni, vñ secundū quod hō apprehendit se euasisse ab aliquibus tristibus & dolorosis, accrescit ei gaudii materia, secū dum quod Aug. dicit 22. de Ciui. Dei. * Quod sepe lati tristium meminimus, & sani dolorū sine dolore, & inde amplius lati & grati sumus. Et in 8. Conf. dicit q̄, Quod quantō maius fuit periculum in p̄lio, tantō maius erit gaudium in triumpho.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod contrariū quādoq; p̄ accidēs est cā contrarij, sicut frigidū quādoq; calefacit, ut dicitur in 8. Physicor. * & similiter

1.4. confes. c. 11. a meo tom. r.

in corp. ar.

In q. 40. ar. 3. Et 2. q. 30. ar. 1. ad 3. Et 12. Me. c. 6. co. 5. * 112. orth. fide. c. 19. in fine.

C. 3. in p. tom. 7.

inf. ar. 1. h. 2. c. 2.

q. 37.

c. 11. h. me. 1. h. quod. 1. h. in. h. L. 1. h. c. 3. h. 1. h.